

Perustulokokeilun työllisyys- ja hyvinvointivaikutukset

Alustavia tuloksia Suomen perustulokokeilusta 2017–2018

Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:8

Perustulokokeilun työllisyys- ja hyvinvointivaikutukset. Alustavia tuloksia Suomen perustulokokeilusta 2017–2018

Olli Kangas, Signe Jauhiainen, Miska Simanainen, Minna Ylikännö (toim.)

Sosiaali- ja terveysministeriö Helsinki 2019

Sosiaali- ja terveysministeriö

ISBN PDF: 978-952-00-4034-5

Kannen kuvat: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock

Helsinki 2019

Kuvailulehti

Julkaisija	Sosiaali- ja terveysministeriö	8.2.2019	
Tekijät	Olli Kangas, Signe Jauhiainen, Miska Simanainen, Minna Ylikännö (toim.)		
Julkaisun nimi	Perustulokokeilun työllisyys- ja hyvinvointivaikutukset. Alustavia tuloksia Suomen perustulokokeilusta 2017–2018		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:8		
ISBN PDF	978-952-00-4034-5	ISSN PDF	2242-0037
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4034-5		
Sivumäärä	27	Kieli	suomi
Asiasanat	Perustulo, perustulokokeilu, sosiaaliturva, työllisyys, hyvinvointi		
Tiivistelmä	<p>Pääministeri Juha Sipilän hallitus kirjasi hallitusohjelman yhdeksi strategiseksi tavoitteeksi palveluiden asiakaslähtöisyyden. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi hallitus päätti käynnistää hallituskaudellaan perustulokokeilun. Kokeilulla hallitus pyrki selvittämään, voitaisiinko perustulon kaltaisella sosiaaliturvavalmilla uudistaa sosiaaliturvaa nykyistä osallistavammaksi ja työhön kannustavammaksi.</p> <p>Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kela ovat sopineet perustulokokeilun arvioinnista. Perustulokokeilun arvioinnista vastaa Kela, joka toteuttaa sen yhdessä VATT:n, Turun yliopiston, Helsingin yliopiston, Palkansaajien tutkimuslaitoksen, Suomen Mielenterveysseuran ja ajatushautomo Tänkin kanssa. Tutkimuksen tieteellisenä johtajana toimii ohjelmajohtaja (STN) Olli Kangas Turun yliopistosta ja hallinnollisena johtajana tutkimusryhmän päällikkö, tutkimusprofessori Jaana Martikainen Kelasta.</p> <p>Perustulokokeilun arviointitutkimushankkeessa tutkitaan laajasti perustulon vaikutuksia ja hyödynnetään niin rekisteri-, kysely- kuin haastattelututkimusaineistoja. Eri osahankkeiden tutkimustuloksia raportoidaan vaihteittain arviointitutkimushankkeen aikana vuosina 2019–2020.</p> <p>Käsillä oleva raportti on ensimmäinen Suomen perustulokokeilun vaikutuksia esittelevä tutkimusjulkaisu. Se sisältää alustavan rekisteripohjaisen tilastollisen analyysin kokeilun työllisyysvaikutuksista vuoden 2017 osalta. Kyselyaineistoon pohjautuvassa analyysissä tarkastellaan kokeilun vaikutuksia perustulonsaajien hyvinvointiin.</p>		
Kustantaja	Sosiaali- ja terveysministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet	8.2.2019
Författare	Olli Kangas, Signe Jauhiainen, Miska Simanainen, Minna Ylikännö (red)	
Publikationens titel	Grundinkomstförsöket 2017–2018 i Finland. Preliminära resultat.	
Publikationsseriens namn och nummer	Social- och hälsovårdsministeriets rapporter och promemorior 2019:8	
ISBN PDF	978-952-00-4034-5	ISSN PDF 2242-0037
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4034-5	
Sidantal	27	Språk finska
Nyckelord	Basinkomst, basinkomstexperiment, socialförsäkring, sysselsättning, välbefinnande	
Referat	<p>Statsminister Juha Sipiläs styrelse erkände kundorientering av tjänster som ett av regeringens programmens strategiska mål. För att uppnå detta mål beslutade regeringen att inleda ett basinkomstexperiment under sin period. Genom att experimentera basinkomst, försökte regeringen ta reda på om en socialförsäkringsmodell som skulle kunna göra socialförsäkringssystemet mer inkluderande och arbetsvänligt.</p> <p>Social- och hälsovårdsministeriet och Kela har kommit överens om en bedömning av basinkomstexperimentet. Bedömningen av basinkomstexperimentet utförs av Kela, som implementerar det tillsammans med Statens ekonomiska forskningscentral, Åbo universitet, Helsingfors universitet, Löntagarnas forskningsinstitut, Förening för Mental Hälsa i Finland och Tänk. Forskningsdirektören är programledare (RSF) Olli Kangas från Åbo Universitet och forskargruppens administrativa chef, forskningsprofessor Jaana Martikainen från Kela.</p> <p>Basinkomstexperimentet utvärderingsforskningsprojektet undersöker i stor utsträckning effekterna av basinkomst och utnyttjar både register-, undersöknings- och intervjuforskningsdata. Forskningsresultaten från olika delprojekt rapporteras i etapper under utvärderingsforskningsprojektet 2019–2020.</p> <p>Denna rapport är den första rapport som presenterar effekterna av basinkomstexperimentet i Finland. Den innehåller en preliminär registerbaserad statistisk analys av experimentets sysselsättningseffekter för 2017. En analys baserad på surveydata undersöker effekterna av experimentet på de basinkomstmottagarnas välbefinnande.</p>	
Förläggare	Social- och hälsovårdsministeriet	
Beställningar/distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Description sheet

Published by	Ministry of Social Affairs and Health	8.2.2019
Authors	Olli Kangas, Signe Jauhiainen, Miska Simanainen, Minna Ylikännö (ed.)	
Title of publication	The basic income experiment 2017–2018 in Finland. Preliminary results.	
Series and publication number	Reports and Memorandums of the Ministry of Social Affairs and Health 2019:8	
ISBN PDF	978-952-00-4034-5	ISSN PDF 2242-0037
Website address URN	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-4034-5	
Pages	27	Language Finnish
Keywords	Basic income, basic income experiment, social security, employment, well-being	
Abstract	<p>Prime Minister Juha Sipilä's Government set customer orientation of services as one of the strategic objectives of the Governmental Program. To achieve this goal, Sipilä's government decided to launch a basic income experiment during its term. By experimenting basic income, Sipilä's government tried to find out whether the introduction of a basic income could make social security system in Finland more inclusive and further increase labour supply.</p> <p>The Ministry of Social Affairs and Health and Kela - The Social Insurance Institution of Finland have agreed on the assessment of the basic income experiment. The assessment of the basic income experiment is carried out by Kela, together with VATT Institute for Economic Research, University of Turku, University of Helsinki, Labour Institute for Economic Research, the Finnish Association for Mental Health and Tänk. The scientific director of the research project is the program director (SRC) Olli Kangas from the University of Turku and the administrative director, research professor Jaana Martikainen from Kela.</p> <p>The Basic Income Experiment Evaluation Project studies the effects of basic income utilizing both registry, survey and interview data. The research results of the subprojects will be reported in stages during the evaluation research project 2019–2020.</p> <p>This report is the first research publication presenting the effects of the basic income experiment in Finland. It includes a preliminary register-based statistical analysis of the employment effects of the experiment for the year 2017. An analysis based on survey data examines the impact of the experiment on the well-being of the basic income recipients.</p>	
Publisher	Ministry of Social Affairs and Health	
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Sisältö

1	Johdanto	7
1.1	Mistä Suomen perustulokokeilussa on kyse?	7
1.2	Perustulokokeilun vaikutusten tieteellinen arviointi	8
2	Perustulokokeilun ensimmäisen vuoden työllisyysvaikutukset	10
2.1	Koe- ja verrokkiryhmien väliset erot työllisyydessä ja Kelan etuuksissa	10
2.2	Koe- ja verrokkiryhmien taustamuuttajat ja niiden tasapainottuminen	12
3	Perustulokokeilun hyvinvointivaikutuksia	14
3.1	Vastanneiden taustatiedot	14
3.2	Luottamus ja tyytyväisyys elämään	15
3.3	Terveys	18
3.4	Työmarkkina-asema	20
3.5	Toimeentulo	21
3.6	Byrokratiakokemukset	22
3.7	Suhtautuminen perustuloon	23
4	Yhteenveto	26

1 Johdanto

Olli Kangas, Signe Jauhiainen, Miska Simanainen, Minna Ylikännö

1.1 Mistä Suomen perustulokokeilussa on kyse?

Suomalaisen sosiaaliturvajärjestelmän ongelmista on keskusteltu pitkään. Suomen hallitukset yksi toisensa jälkeen ovat etenkin 1990-luvun syvän taloudellisen laman jälkeen tunnistaneeet tarpeen uudistaa sosiaaliturvaa. Myös pääministeri Juha Sipilän hallituksen (2015–2019) tavoitteena on ollut uudistaa sosiaaliturvajärjestelmää niin, että se vastaisi nykyistä paremmin työelämän muutoksiin, olisi työhön kannustavampi, vähemmän byrokraattinen ja ennen kaikkea yksinkertaisempi kuin nykyinen etuusjärjestelmä, joka luo erilaisia tulo-, kannustin- ja byrokraatialoukkuja.

Sipilän hallituksen tavoitteena on myös lisätä kokeilukulttuuria osana edustuksellista demokratiaa. Ajatus on, että kokeilemalla pienessä mittakaavassa erilaisia uusia toimintamalleja saadaan arvokasta tietoa siitä, miten mahdolliset uudet mallit olisivat otettavissa käyttöön koko maassa.

Sipilän hallituksen hallitusohjelman¹ kohdassa ”Hyvinvointi ja terveys” yhdeksi strategiseksi tavoitteeksi kirjattiin palveluiden asiakaslähtöisyys. Tämän strategisen tavoitteen saavuttamiseksi hallitus päätti käynnistää hallituskaudellaan perustulokokeilun. Perustulokokeilulla hallitus pyrki selvittämään, voitaisiinko perustulon kaltaisella sosiaaliturvamallilla uudistaa sosiaaliturvaa nykyistä osallistavammaksi ja työhön kannustavammaksi.

Ennen varsinaisen kokeilun aloittamista valtioneuvoston kanslia tilasi kokeilun toimeenpanoa varten esiselvityksen puhtaan perustulon, osittaisen perustulon, negatiivisen tuloveron ja muiden mahdollisten mallien soveltuvuudesta kokeiltavaksi. Tutkijaryhmän selvitys toimi lähtökohtana perustulokokeilua koskevan lain säätämiseksi joulukuussa 2016. Kokeilun kestoksi päätettiin kaksi vuotta alkaen 1.1.2017 ja päättyen 31.12.2018. Kokeilun sosiaaliturvamalliksi valittiin osittainen perustulo, jonka taso, 560 euroa kuukaudessa, vastasi nettomäärältään Kelan peruspäivärahaa ja työmarkkinatukea. Lopulliseen kokeiluun valittiin 2 000 iältään 25–58-vuotiasta Kelan työttömyysturvaetuutta marraskuussa 2016 saanutta henkilöä. Heidät valittiin kokeiluun satunnaisotannalla ilman alueellista tai muuta painotusta.

¹ <https://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>

Kesällä 2018 sosiaali- ja terveysministeriö ja Kela sopivat perustulokokeilun arvioinnista. Perustulokokeilun arvioinnista vastaa Kela, joka toteuttaa sen yhteistyökumppaneidensa kanssa². Tutkimuksen tieteellisenä johtajana toimii ohjelmajohtaja (STN) Olli Kangas Turun yliopistosta ja hallinnollisena johtajana tutkimusryhmän päällikkö, tutkimusprofessori Jaana Martikainen Kelasta.

Käsillä oleva raportti on ensimmäinen Suomen perustulokokeilun vaikutuksia esittelevä tutkimusjulkaisu. Se sisältää alustavan rekisteripohjaisen tilastollisen analyysin kokeilun työllisyysvaikutuksista vuoden 2017 osalta. Koko kokeilun kattavat rekisterit valmistuvat vuoden 2019 lopussa. Kyselyaineistoon pohjautuvassa analyysissä tarkastellaan kokeilun vaikutuksia perustulonsaajien hyvinvointiin. Aikataulusyistä tässä julkaisussa raportoidaan vain keskeisin osa kyselytutkimuksen tuloksista.

Tämän raportin rekisteriaineistojen analyysit ovat tehneet Kari Hämäläinen (VATT), Ohto Kanninen (PT), Miska Simanainen (Kela) ja Jouko Verho (VATT). Kyselytutkimuksen tulosten raportointiin ovat osallistuneet Helena Blomberg (HY), Signe Jauhainen (Kela), Markus Kanerva (Tänk), Olli Kangas (TY), Merja Komu (Kela), Christian Kroll (HY), Maarit Lassander (Suomen Mielenterveysseura), Mikko Niemelä (TY), Miska Simanainen (Kela), Annamari Tuulio-Henriksson (HY) ja Minna Ylikännö (Kela). Tutkimusryhmä kiittää Kristiina Dammertia (Kela) asiantuntevasta avusta kyselyaineiston keräämisessä ja Milla Ikosta (Kela) raportin saattamisessa julkaisukuntoon.

1.2 Perustulokokeilun vaikutusten tieteellinen arviointi

Varsinaista tieteellistä näyttöä perustulon vaikutuksista länsimaisissa yhteiskunnissa on tähän päivään mennessä ollut tarjolla vain vähän. Suomen perustulokokeilu on ainitlaatuisen hanke, jonka tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää pohdittaessa nykyaikaisten sosiaaliturvajärjestelmien uudistamista. Puutteistaan huolimatta Suomen kokeilu on kansainvälisesti poikkeuksellinen sikäli, että osallistuminen siihen oli pakollista ja se perustui satunnaistettuun koeasetelmaan.

Perustulokokeilun arviointitutkimushankkeessa tutkitaan laajasti perustulon vaikutuksia ja hyödynnetään niin rekisteri-, kysely- kuin haastattelututkimusaineistoja. Eri osahankkeiden tutkimustuloksia raportoidaan vaiheittain arviointitutkimushankkeen aikana vuosina 2019–2020.

Perustulokokeilun ensisijaisena tavoitteena on selvittää perustulon vaikutuksia etuudensaajien työllisyyteen ja tuloihin. Näitä vaikutuksia tutkitaan hyödyntämällä viranomaisrekistereihin kertyviä tietoja kohdeväestön eläkevakuutetuista työskentelyjaksoista, veronalaisista tuloista, osallistumisesta työvoimapolitiisiin toimenpiteisiin sekä Kelan maksamista sosiaalietuuksista. Tutkimusaineisto sisältää edellä mainitut rekisteritiedot koko perustulokokeilun koeryhmälle (2 000 henkilöä) ja verokkiryhmälle (173 000 henkilöä).

² Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT, Turun yliopisto, Helsingin yliopisto, Palkansaajien tutkimuslaitos, Suomen Mielenterveysseura, Ajatuspaja Tänk

Arviointitutkimushankkeessa selvitetään myös perustulon vaikutuksia sen saajien hyvinvointiin. Tätä varten kerättiin loka–joulukuussa 2018 kyselyaineisto. Kyselyssä sekä 2 000:lta perustulon saajalta että 5 000:lta verrokkiryhmään kuuluvalta henkilöltä³ kysyttiin heidän sosiaalisesta ja taloudellisesta hyvinvoinnistaan, terveydestään, työnsuorituksen ja työllistymiseen liittyvistä asioista sekä asenteistaan koskien sosiaaliturvan uudistamista. Kysely sisälsi kysymyksiä European Social Surveyä (ESS 2016 ja 2018) ja muista vakiintuneista väestötutkimuksista (International Social Survey Program, European Union Survey on Income and Living Conditions, MHI, ATH), mikä mahdollistaa vertailun muihin työttömiin, muihin suomalaisiin ja muihin eurooppalaisiin. Osaa kysymyksistä pilotoitiin vuoden 2017 alussa Kelan työttömyysturvaetuuksia saaville suunnatussa puhelinhaastattelussa.⁴

Kysely toteutettiin puhelinhaastatteluna⁵ 17.10.–14.12.2018 välisenä aikana. Tavoiteltujen ja onnistuneiden haastattelujen lukumäärät on raportoitu taulukossa 1. Vastausprosentit jäivät sekä koe- että verrokkiryhmässä mataliksi. Se ei kuitenkaan ole mitenkään poikkeuksellista kyselytutkimuksissa. Myöhemmin kyselyiden tiedot yhdistetään rekisteritietoihin niiden kyselyyn osallistuneiden vastaajien osalta, jotka ovat antaneet yhdistämiseen nimenomaisen suostumuksensa (82,3 % vastaajista).

Taulukko 1. Vastausasteet koe- ja verrokkiryhmässä

Tutkimusryhmä	Tavoiteltujen henkilöiden lukumäärä	Onnistuneiden haastattelujen lukumäärä	Vastausaste (%)
Koeryhmä	1 869	586	31,35
Verrokkiryhmä	5 161	1 047	20,29
Yhteensä	7 030	1 633	23,23

³ Verrokkiryhmä muodostettiin poimimalla marraskuussa 2016 Kelan päivärahaa tai työmarkkinatukea saaneista henkilöistä satunnaisotannalla 5 000 henkilön otos.

⁴ Aarnio, J. (2017): Korkea subjektiivisen hyvinvoinnin taso ja työttömyys: Tutkimus perustyöttömyysturvan saajien subjektiivisesta hyvinvoinnista. TOPSOS-lisensiaatintyö, Turun yliopisto. Ks. lisää: <http://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/3884>

⁵ Puhelinhaastatteluaineiston keräsi Kelan toimeksiannosta Taloustutkimus Oy.

2 Perustulokokeilun ensimmäisen vuoden työllisyysvaikutukset

Kari Hämäläinen, Ohto Kanninen, Miska Simanainen, Jouko Verho

Tässä osiossa raportoimme ensimmäiset hallinnollisiin rekisteriaineistoihin pohjautuvat keskiarvot koe- ja verrokkiryhmille. Rekisteriaineiston ehdoton hyöty on, että se kattaa jokaisen kokeiluun osallistuneen henkilön. Valikoiva vastaushaluttomuus ei täten pääse vääristämään tuloksia. Kääntöpuolena on kuitenkin rekisteriaineistojen valmistumisviive. Verohallinnon ja Eläketurvakeskuksen rekisteritiedot valmistuvat kalenterivuotta seuraavan vuoden loppupuolella. Tässä vaiheessa voimme siis raportoida ainoastaan ensimmäisen kokeiluvuoden (2017) tuloksia.

Työllisyyden mittaaminen rekisteriaineistojen tiedoista ei ole aivan yksiselitteistä. Hyvin usein henkilöillä esiintyy pitkiä ansaintajaksoja varsin vähäisillä vuosituloilla. Ei ole kovinkaan selvää, millä ajanjaksoilla esimerkiksi nollatuntisopimuksella työskentelevä henkilö pitäisi määritellä työlliseksi ja millä ajanjaksoilla taas työtä vailla olevaksi. Tässä raportissa määrittelyongelma on pyritty ratkaisemaan käyttämällä useaa mitaustapaa: tietyn euromäärän ylittäviä ansaintajaksoja avoimilla työmarkkinoilla, ylipäättään palkka- tai yrittäjätuloa vuoden aikana saaneiden osuutta sekä yhteenlaskettuja palkka- ja yrittäjätuloja.

2.1 Koe- ja verrokkiryhmien väliset erot työllisyydessä ja Kelan etuuksissa

Ensimmäisen kokeiluvuoden tietoja on koottu taulukkoon 2, josta ilmenevät työllisyyden ja tärkeimpien Kelan maksamien etuuksien keskiarvot perustuloa saaneiden ryhmässä ja verrokkiryhmässä. Satunnaistamisen ansiosta näiden keskiarvojen erotus tarjoaa luotettavan arvion perustulokokeilun ensimmäisen vuoden työllisyysvaikutuksista.

Taulukon 2 työllisyysmuuttujat kertovat perustulokokeilun kohdejoukon vaikeasta työmarkkinatilanteesta. Vuoden 2016 marraskuussa Kelan työttömyysetuutta saaneista henkilöistä 57 prosentilla ei ole lainkaan palkka- tai yrittäjätuloja vuoden 2017 aikana. Keskiarvoista voidaan lisäksi laskea työllistyneiden keskimääräisiksi tuloiksi 9 920 euroa. Todellisuudessa avoimilta, ei-tuetuilta työmarkkinoilta ansaitut vuositulot ovat kuitenkin pienemmät, sillä veronalaisiin ansioihin sisältyvät myös palkkatuetun työn aikaiset ansiot.

Taulukon 2 keskiarvoerojen perusteella kokeilulla ei ole ollut työllisyysvaikutuksia ensimmäisen kokeiluvuoden aikana. Perustuloa saaneilla vuotuisten työssäolopäivien määrä avoimilla työmarkkinoilla on keskimäärin vajaa puoli päivää korkeampi kuin verrokkiryhmässä. Ylipäättään jonkinlaisen palkka- tai yrittäjätulon saaminen joko avoimilta tai tuetuilta työmarkkinoilta on perustuloa saaneilla vajaan prosenttiyksikön verrokkeja yleisempää. Palkka- ja yrittäjätuloilla mitattuna perustuloa saaneet ovat kuitenkin keskimäärin 21 euroa verrokkiryhmää jäljessä.

Taulukko 2. Työllisyys ja Kelan maksamat etuudet keskimäärin vuonna 2017

	Perustuloa saaneet	Verrokki-ryhmä	Erotus	p-arvo
<i>Työllisyys</i>				
Työssäolopäivät (pv)	49,64	49,25	0,39	0,87
Palkka- tai yrittäjätuloa saaneet (%)	43,70	42,85	0,85	
Palkka- ja yrittäjätulot yht. (€)	4 230	4 251	-21	
<i>Kelan etuudet (€)</i>				
Työttömyystuet	5 852	7 268	-1 415	
Toimeentulotuki	941	1 344	-403	
Asumistuki	2 525	2 509	16	
Sairauspäiväraha	121	216	-96	
Havaintojen lukumäärä	2000	173222		

Huom.: (i) Työssäolopäivät perustuvat Eläketurvakeskuksen ansaintajaksoihin. Työpäiviksi on määritelty sellaiset avoimilla työmarkkinoilla toteutuneet jaksot, joiden laskennallinen päiväpalkka on vähintään 23,74 euroa. (ii) Palkka- tai yrittäjätuloa saaneiden osuus sekä niiden määrä pohjautuvat Verohallinnon tietoihin. (iii) Kelan etuudet tulevat Kelan etuusrekisterin tiedoista. (iv) p-arvo kertoo merkitsevyytensä, jolla koe- ja verrokkiryhmien keskiarvojen yhtäsuuruus voidaan hylätä. Tyypillisesti ryhmien välistä eroa pidetään tilastollisesti merkitsevänä, kun p-arvo on 0,05 tai pienempi.

Perustulokokeilun arvioinnin suunnitteluvaiheessa määrittelimme päävastemuuttujaksi työssäolopäivien lukumäärän. Tarkastelemme ryhmien välisen eron tilastollista merkitsevyyttä vain päävasteen osalta, jotta vältämme muutoin tarvittavan usean hypoteesin korjauksen tekemisen tilastolliseen testiin. Tilastollisen testin merkitsevyyden kertova p-arvo on kaukana merkitsevästä. Perustuloryhmä ei siis ole työllistynyt verrokkiryhmää paremmin.

Koe- ja verrokkiryhmien välillä ilmenee merkittävämpiä eroja, kun tarkastellaan Kelan maksamia etuuksia. Työttömyysetuuksien kohdalla erojen löytyminen on odotettua, koska perustulon oli tarkoitus korvata juuri Kelan työttömyysetuudet. Yllättävämpää on havaita, että perustuloa saaneille on itse asiassa maksettu Kelan työttömyysetuuksia vain noin viidennes vähemmän kuin verrokeille. Tämä on suora seuraus perustulokokeilulaista, jonka mukaan työttömän henkilön oli mahdollista hakea aiempaan tapaan työttömyysturvaa, jos hän oli oikeutettu perustuloa suurempaan työttömyysetuuteen. Esimerkiksi perustuloa saaneiden lapsiperheiden oli haettava työttömyysturvaa saadakseen lapsikorotukset. Kokeilua suunnitelleen tutkimusryhmän näkemyksen mukaan lapsikorotukset olisi pitänyt sisällyttää perustuloon, jolloin kokeilu olisi toteutunut myös lapsiperheiden osalta aidosti vastikkeettomana. Näin ei kuitenkaan tapahtunut.

Myös toimeentulotuen saannissa ryhmien välillä on selvä ero. Lähtökohtaisesti toimeentulotuen tarpeen pitäisi olla samankaltaista koe- ja verrokkiryhmissä, jos työllisyys tai ansiot ovat ryhmässä samalla tasolla. Taulukon 2 perusteella perustuloa saaneille on kuitenkin maksettu toimeentulotukea keskimäärin 400 euroa verrokkeja vähemmän vuoden 2017 aikana. Mahdollinen selitys erolle saattaa olla pitkälti laskennallinen. Perustuloa maksettiin myös työllistyneille, minkä vuoksi heidän käytettävissä olevat tulonsa olivat korkeammat kuin vastaavasti ansaitsevilla verrokeilla. Perustulo huomioitiin toimeentulotuessa tulona, jolloin perustuloa saavan toimeentulotuen tarve jäi pienemmäksi ainakin osalla koeryhmässä työllistyneistä. Lisäksi on syytä huomioida, että perustulokokeilu aloitettiin samanaikaisesti, kun perustoimeentulotuki siirrettiin kunnilta

Kelalle. Siirrosta aiheutunut tukipäästösten ruuhkautuminen saattoi vähentää halukkuutta toimeentulotuen hakemiseen voimakkaammin perustuloryhmässä kuin verrokkiryhmässä.

Asumistukea perustuloryhmä on saanut saman verran kuin verrokkiryhmä. Tulos on linjassa työllisyysvaikutusten kanssa, vaikkakin myös asumistuessa odottaisi näkyvän saman laskennallisen vaikutuksen kuin toimeentulotuen kohdalla. Muiden etuuksien tapaan perustulo huomioitiin tulona asumistuessa, jolloin myönnetyn etuuden määrän pitäisi jäädä perustuloa saaneilla pienemmäksi, jos heidän käytettävissä olevat tulonsa ovat nousseet. Tarkastelemme etuuksien myöntämisperusteita ja hakuprosesseja tarkemmin tutkimusprojektin myöhemmässä vaiheessa.

Kelan sairauspäivärahaa on maksettu molemmissa ryhmissä selvästi vähemmän kuin muita etuuksia. Ryhmien välille syntynyt lähes 100 euron ero on kuitenkin prosentuaalisesti suuri. Erotuksen ei kuitenkaan pidä tulkita johtuvan suoraan eroista sairastamisessa, koska perustuloa saavilla ei ole vastaavaa tarvetta hakea sairauspäivärahaa kuin verrokkiryhmällä. Perustulo on itsessään suunnilleen sairauspäivärahan suuruisen, eikä perustuloa saavien tarvitse siirtyä sairastuessaan toiselle etuudelle esimerkiksi aktivointitoimien välttämiseksi.

2.2 Koe- ja verrokkiryhmien taustamuuttajat ja niiden tasapainottuminen

Perustulon saajat valittiin yksinkertaisella satunnaisotannalla. Koeasetelmalla tavoiteltiin kahta ryhmää, jotka eroaisivat toisistaan ainoastaan perustulon suhteen. Satunnaistamisella tähän on mahdollista päästä, sillä menetelmä jakaa kaikki mahdolliset tekijät keskimäärin tasaisesti ryhmien kesken. Tällöin tyypillisissä vaikutusarvioinneissa hankaliksi osoittautuneet havaitsemattomat motivaatio-, terveydentila-, elämänhallintayms. tekijät eivät systemaattisesti vääristä perustulokokeilun vaikuttavuuden arviointia. Tavoitteen saavuttaminen riippuu olennaisesti tutkimusryhmien koosta. Vasta lukumäärän kasvaessa erilaiset taustatekijät alkavat tasoittua ryhmien kesken. Perustulokokeilussa koeryhmän koko asetettiin tutkijaryhmän suosituksen vastaisesti vain 2 000 henkilöön. Taulukko 3 tarkastelee valittujen taustamuuttajien kautta, miten hyvin perustulokokeilussa lopulta onnistuttiin muodostamaan toisiaan vastaavat koe- ja verrokkiryhmät.

Vastemuuttajien osalta koe- ja verrokkiryhmän kokeilua edeltävän vuoden työ- ja tulohistoria vastaavat erittäin hyvin toisiaan eivätkä poikkea tilastollisesti merkitsevästi. Luokittelevien taustamuuttajien suhteen tasapainottuminen ei ole yhtä täydellistä. Etuuslajin kohdalla ryhmät jopa eroavat merkittävästi toisistaan useimmiten käytetyllä 5 prosentin merkitsevyytasolla. Perustuloryhmässä peruspäivärahaa saaneita on 2,5 prosenttiyksikköä verrokkiryhmää vähemmän. Henkilömääräksi muutettuna kyse on noin 50:n peruspäivärahaa saaneen vajeesta perustuloryhmässä. Alustavien tarkasteluiden perusteella kyseessä vaikuttaisi kuitenkin olevan lähinnä huono tuuri. Todennäköisyyksien maailmassa toisiaan vastaavien ryhmien välillä voi ilmetä merkittäviäkin eroja yksittäisten muuttajien kohdalla, kun tarkasteltavana on monia taustamuuttajia. Kokonaisuutena tarkasteltuna satunnaistaminen on kuitenkin tuottanut varsin hyvin toisiaan vastaavat koe- ja verrokkiryhmät.

Taulukko 3. Valittujen vaste- ja taustamuuttujien keskiarvot kokeilua edeltävältä vuodelta 2016

	Perustuloa saaneet	Verrokki-ryhmä	Erotus
<i>Vastemuuttajat</i>			
Työssäolopäivät (pv)	23,83	24,00	-0,17
Palkka- ja yrittäjätulot (€)	1 864	1896	-31
Kelan työttömyystuet (€)	8 063	8 068	-6
<i>Taustamuuttajat (%)</i>			
<i>Etuuslaji</i>			
Työmarkkinatuki	87,15	84,63	2,52
Peruspäiväraha	12,85	15,37	-2,52
<i>Sukupuoli</i>			
Nainen	47,75	47,48	0,27
Mies	52,25	52,52	-0,27
<i>Ikä</i>			
25–34	33,50	35,12	-1,62
35–44	27,45	27,14	0,31
45–59	39,05	37,74	1,31
Havaintojen lukumäärä	2 000	173 222	

3 Perustulokokeilun hyvinvointivaikutuksia

Helena Blomberg, Signe Jauhiainen, Markus Kanerva, Olli Kangas, Merja Komu, Christian Kroll, Maarit Lassander, Mikko Niemelä, Miska Simanainen, Annamari Tuulio-Henriksson, Minna Ylikännö

Tässä raportin osassa esitellään alustavat kyselytutkimuksen tulokset eräiden keskeisimpien kysymysten osalta. Kysymykset liittyvät taustaulottuvuuksiin, joita luodattiin useammalla kysymyksellä luotettavuuden parantamiseksi. Myöhemmissä raporteissa analysoidaan myös tästä raportista pois jätettyjä kysymyksiä. Aluksi kuvaamme sekä koe- että verrokkiryhmät taustamuuttujien suhteen. Sen jälkeen vertailemme näitä ryhmiä eri hyvinvoinnin osa-alueiden suhteen. Analyysit ovat tässä vaiheessa kuvailevia suoria jakaumia. Ryhmien väliset erot testataan yksinkertaisella khi2-testillä (χ^2). Olemme myös testanneet, missä määrin tulokset säilyvät, kun vastaajien demografiset taustatekijät kontrolloidaan.

3.1 Vastanneiden taustatiedot

Taulukossa 4 esitetään kyselytutkimukseen vastanneiden taustatiedot sen mukaan, kuuluvatko he koe- vai verrokkiryhmään. Ensinnäkin voidaan todeta, että lopullinen aineisto ei vastaajien osalta eroa tilastollisesti merkitsevästi tutkimukseen alun perin valikoituneista kohderyhmistä. Toisekseen vastaajaryhmät eivät eroa toisistaan tilastollisesti merkitsevästi sukupuolen, iän tai koulutuksen suhteen. Sen sijaan kotitalouden rakenteen suhteen on tilastollisesti melkein merkitseviä eroja: perustuloa saaneiden vastaajien kotitaloudet ovat henkilömäärältään suurempia ja niissä on useammin lapsia kuin verrokkiryhmässä. Myös tuloissa⁶ on tilastollisesti merkitsevä ero ryhmien välillä. Perustuloa saaneiden tulot ovat keskimäärin korkeammat kuin verrokkiryhmässä.

Edellä mainittuja ryhmien välisiä eroja ja niiden mahdollista vaikutusta tuloksiin ei tässä alustavassa tulosraportissa eritellä tarkemmin. Taustatekijöiden vaikutukset tuloksiin on tarkistettu ja vaikutukset raportoidaan yleisellä tasolla.

⁶ Subjekttiivinen arvio henkilökohtaisista bruttotuloista vuodessa.

Taulukko 4. Vastaajien taustatiedot koe- ja verrokkiryhmittäin (prosenttijakaumat ja erojen tilastollinen merkitsevyys, χ^2)

	Koeryhmä	Verrokkiryhmä
Sukupuoli; χ^2 , p = 0,758		
Nainen	47,4	48,2
Mies	52,6	51,8
Ikä; χ^2 , p = 0,222		
–34	25,4	22,4
35–44	27,5	26,3
45–54	27,6	27,9
55+	19,5	23,4
Koulutus; χ^2 , p = 0,198		
Peruskoulutus	16,6	18,3
Ammattikoulu	40,6	39,4
Lukio	6,3	8,9
Opistotaso	10,4	10,8
Ammattikorkeakoulu	10,8	10,6
Yliopisto	15,4	11,9
Talouden rakenne; χ^2 , p = 0,037		
Yksin asuva	41,1	45,6
Lapseton pariskunta	16,6	19,3
Muu aikuistalous	8,7	6,7
Talous jossa lapsia	33,6	28,4
Henkilökohtaiset vuositulot; χ^2 , p = 0,009		
–10 000 €	34,3	41,2
10 001–15 000 €	22,5	24,3
15 001–30 000 €	24,6	21,0
yli 30 000 €	7,5	5,1
ei osaa sanoa	11,1	8,5
Suuralue; χ^2 , p = 0,549		
Etelä-Suomi	21,8	24,9
Helsinki-Uusimaa	26,8	25,2
Länsi-Suomi	27,5	26,3
Pohjois- ja Itä-Suomi	24,0	23,6

3.2 Luottamus ja tyytyväisyys elämään

Aiemmasta hyvinvointitutkimuksesta tiedetään, että yleistä hyvinvointia selittävät tekijät liittyvät henkilön subjektiiviseen arvioon omasta onnellisuudestaan ja elämään tyytyväisyydestään, luottamuksestaan toisiin ihmisiin ja yhteiskunnan keskeisiin instituutioihin sekä yleisestä tulevaisuudenuskostaan.⁷

⁷ Layard, Richard (2006): Happiness: Lessons from a New Science. London: Penguin Books; Diener, Ed & Biswas-Diener, Robert (2008): Happiness – Unlocking the Mysteries of Psychological Wealth. Oxford: Blackwell; Veenhoven, Ruut (1984): Conditions of Happiness. Dordrecht: Riedel; Veenhoven, Ruut (2002): Why Social Policy Needs Subjective Indicators? Social Indicators Research, Vol 58, Issue 1, 33–45; Putnam, Robert (1993): Making Democracy Work. Princeton: Princeton University Press; Putnam, Robert (2000): Bowling alone: The collapse and revival of American community. New York: Simon & Schuster; Fridberg, Torben & Kangas, Olli (2008): Social Capital. Julkaisussa

Aiemmissä tutkimuksissa on todettu, että eräs parhaista yksittäisistä hyvinvoinnin mittareista on tyytyväisyys elämään. Elämään tyytyväisyyttä mitattiin muuttujalla, jossa asteikolla 0–10 arvo 0 merkitsee erittäin suurta tyytymättömyyttä ja arvo 10 erittäin suurta tyytyväisyyttä omaan elämään. Koeryhmässä elämään tyytyväisyyden keskiarvo oli 7,32 ja verrokkiryhmässä 6,76. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p = < 0,0001$). Ero säilyi merkitsevä, vaikka taustamuuttujista sukupuoli, ikä, koulutus, kotitalouden rakenne ja tulot kontrolloitiin. Sama pätee pääsääntöisesti kaikkiin jäljempänä esitettyihin tuloksiin.

Taulukossa 5 vertaillaan koe- ja verrokkiryhmän luottamusta muihin ihmisiin, oikeusjärjestelmään ja poliitikkoihin. Luottamus muihin ihmisiin viittaa niin sanottuun yleistyneeseen luottamukseen, jonka on havaittu aiempien kansainvälisten tutkimusten mukaan olevan korkeaa Suomessa ja muissa Pohjoismaissa⁸. Korkean luottamuksen yhdeksi selitysmekanismit on tarjottu koko väestöä koskevia universaaleja etuuksia ja palveluja⁹. Lisäksi on havaittu, että kokemus toimeentuloturvaetuuksien riittävästä tasosta on yhteydessä korkeampaan luottamukseen¹⁰.

Tässä tutkimuksessa kaikkia kolmea luottamuksen ulottuvuutta on arvioitu asteikolla 0–10, jossa arvo 0 mittaa täyttä epäluottamusta ja arvo 10 korkeinta mahdollista luottamusta. Kelan vuonna 2017 teettämän kansalaiskyselyn perusteella koko väestön keskimääräinen yleistynyt luottamus oli vuonna 7,4. Taulukosta huomataan, että yleistynyt luottamus on sekä koe- että verrokkiryhmässä koko väestön keskimääräistä luottamusta matalampaa. Perustuloryhmässä luottamus muihin ihmisiin on kuitenkin hieman korkeampaa kuin verrokkiryhmässä.

Taulukko 5. Luottamus muihin ihmisiin, oikeusjärjestelmään ja poliitikkoihin koe- ja verrokkiryhmässä

	Luottamus muihin ihmisiin		Luottamus oikeusjärjestelmään		Luottamus poliitikkoihin	
	Koe	Verrokki	Koe	Verrokki	Koe	Verrokki
Keskiarvo	6,68	6,30	6,62	6,30	4,28	3,80
Keskihajonta	2,33	2,50	2,58	2,61	2,70	2,69
p-arvo	0,0030		0,0183		0,0007	

Aiempi institutionaalista luottamusta koskeva tutkimus on osoittanut, että ihmisten luottamus vaihtelee instituutiosta toiseen. Korkeaa luottamusta nauttivat instituutiot ovat usein sellaisia, joille ei ole vaihtoehtoja – kyse on usein vakiintuneista yhteiskunnalli-

Ervasti, Heikki, Fridberg, Torben, Hjerm, Mikael & Ringdal, Krister (toim.): Nordic Social Attitudes In A European Perspective. Cheltenham: Edward Elgar, 65–85.

⁸ Rothstein, Bo & Uslander, Eric M. (2005): All for All: Equality, Corruption, and Social Trust. *World Politics* 58 (1), 41–72.

⁹ Rothstein, Bo & Stolle, Dietlind (2008): The state and social capital – An institutional theory of generalized trust. *Comparative Politics* 40 (4), 441–467.

¹⁰ Kouvo, Antti, Kankainen, Tomi & Niemelä, Mikko (2012): Welfare Benefits and Generalized Trust in Finland and Europe. Julkaisussa Heikki Ervasti, Jørgen Goul Andersen, Torben Fridberg, Kristen Ringdal (toim.): *The Future of the Welfare State. Social Policy Attitudes and Social Capital in Europe*. Edward Elgar: Cheltenham, 195–213.

sista instituutioista kuten puolustusvoimista, poliisista tai oikeusjärjestelmästä. Sen sijaan poliittiset instituutiot – joihin ihmisillä on suoria vaikutusmahdollisuuksia – ovat institutionaalisen luottamuksen häntäpäässä. Näitä ovat esimerkiksi eduskunta, puolueet ja hallitus.¹¹ Aiempien koko väestöä edustavien tutkimusten mukaan väestön keskimääräinen luottamus oikeusjärjestelmään oli 6,9 ja poliitikkoihin 5,23¹².

Taulukosta 5 havaitaan, että koe- ja verrokkiryhmän tulokset ovat linjassa aiempien tutkimusten kanssa siinä, että luottamus oikeusjärjestelmään on huomattavasti korkeampaa kuin luottamus poliitikkoihin. Sekä koe- että verrokkiryhmässä koko väestön luottamus tarkasteltaviin instituutioihin on kuitenkin koko väestön keskimääräistä luottamusta matalampaa. Ryhmien väliset erot ovat puolestaan samanlaiset kuin ihmisten välistä luottamusta tarkasteltaessa. Perustuloryhmässä luottamus oikeusjärjestelmään ja poliitikkoihin on jonkin verran korkeampaa verrokkiryhmässä.

Kokonaisuudessaan tulokset osoittavat, että luottamus on hieman korkeampaa perustuloryhmässä kuin verrokkiryhmässä. Ryhmien välisten luottamuserojen tilastollinen merkitsevyys säilyy muita ihmisiä ja poliitikkoja koskevan luottamuksen kohdalla myös demografisten taustatekijöiden vakioinnin jälkeen.

Perustulon puolestapuhijat¹³ ovat painottaneet perustulon emansipatorista luonnetta: perustulo antaa ihmiselle vapauden toteuttaa itseään, voimaannuttaa ja vähentää taloudellista epävarmuutta. Samoin kuin yleistetyt luottamuksen kohdalla, perustulon on sanottu lisäävän ihmisten luottamusta ei pelkästään omaan taloudelliseen tilanteeseensa, vaan myös uskoa omaan mahdollisuuksiinsa ja omaan tulevaisuuteensa. Taulukossa 6 on esitetty koe- ja verrokkiryhmän vastaukset kysymykseen, missä määrin viimeisen vuoden aikana luottamus omaan tulevaisuuteen, taloudelliseen tilanteeseen ja omaan vaikutusmahdollisuuksiin yhteiskunnallisissa asioissa on toteutunut.

Taulukosta selviää, että perustuloryhmässä usko omaan tulevaisuuteen on merkittävästi korkeampaa kuin verrokkiryhmässä, joka ei perustuloa saanut. Taulukossa 6 on vastaavasti tarkasteltu myöskin vastaajien luottamusta omaan taloudelliseen tilanteeseensa, joka sekin – ei ehkä yllättäen – oli vahvempaa perustuloa saaneilla kuin verrokkeilla. Perustulon saajien tulothan olivat jonkin verran korkeammat kuin verrokkien tulot (taulukko 6).

¹¹ Niemelä, Mikko & Pajula, Hanna (2014): Kansalaisten ja yhteistyökumppanien mielikuvat ja arviot Kelan toiminnasta 2000-luvulla. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 88/2014. Helsinki: Kela.

¹² Bäck, Maria, Kestilä-Kekkonen, Elina & Söderlund, Peter (2016): Suomalaisten poliittinen luottamus ja siihen vaikuttavat tekijät. Teoksessa Kimmo Grönlund & Hanna Wass (toim.): Poliittisen osallistumisen eriytyminen – Eduskuntavaalitutkimus 2015. Selvityksiä ja ohjeita 28/2016. Helsinki: Oikeusministeriö.

¹³ Davala, Sarath, Jhabvala, Renana, Mehta Soyma & Standing, Guy (2015): Basic Income. A Transformative Policy for India. London/New Delhi: Bloomsbury; Standing, Guy (2017): Basic Income and How We Can Make It Happen. London: Pelican Books, s. 248–278; van Parijs, Philippe & Vanderborght, Yannick (2017): Basic Income: A Radical Proposal. Harvard: Harvard UP.

Taulukko 6. Subjekttiivinen arvio siitä, miten hyvin luottamus omaan tulevaisuuteen, taloudelliseen tilanteeseen ja vaikutusmahdollisuuksiin on toteutunut koe- ja verrokkiryhmässä perustulokokeilun aikana

	Luottamus omaan tulevaisuuteen (%)		Luottamus omaan taloudelliseen tilanteeseen (%)		Vaikutusmahdollisuudet yhteiskunnallisissa asioissa (%)	
	Koe	Verrokki	Koe	Verrokki	Koe	Verrokki
Huonosti	6,8	9,8	13,0	19,4	16,0	25,1
Melko huonosti	7,8	13,2	11,8	16,8	19,5	22,6
Kohtalaisesti	25,8	30,1	32,4	32,4	31,1	26,5
Melko hyvin	34,8	30,0	26,3	19,4	17,1	15,5
Hyvin	23,4	16,2	15,9	10,9	11,8	7,1
Ei osaa sanoa	1,4	0,7	0,7	1,1	4,6	3,2
χ^2 , p-arvo	<0,0001		<0,0001		<0,0001	

Eräs keskeinen täysivaltaisen kansalaisuuden ehto on se, että ihmiset kokevat voidensa vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin. Koeryhmästä kolmannes ja verrokeista puolet vastasivat, että heidän vaikutusmahdollisuutensa ovat olleet joko huonot tai melko huonot. Vastaavasti lähes 30 prosenttia perustuloa saaneista ja vähän yli 20 prosenttia verrokeista koki, että heillä on joko melko hyvät tai hyvät vaikutusmahdollisuudet yhteiskunnallisissa asioissa.

3.3 Terveys

Terveys on toimintakyvyn, työllistymisen ja hyvinvoinnin ehto¹⁴. Tarkastelemme tässä ensimmäisessä tulosraportissa vastaajien omaa arviota fyysisestä ja psyykkisestä terveydestään sekä toimintakyvystään. Terveystilansa erittäin hyväksi tai hyväksi kokeineita oli koeryhmässä hiukan yli puolet vastanneista (54,8 %), verrokkiryhmässä hie-man alle puolet (46,2 %) (taulukko 7). Koeryhmässä lisäksi hiukan alle kolmannes (30,0 %) ja verrokeista yli kolmannes (36,0 %) koki terveytensä kohtuullisen hyväksi. Huonoksi tai erittäin huonoksi koki terveytensä alle 15 % koeryhmästä ja verrokeista lähes joka viides (17,2 %). Koeryhmään kuuluneiden kokemus omasta terveydentilastaan oli tilastollisesti merkitsevästi parempi kuin verrokkiryhmän.

¹⁴ Johansson, Sten (1970): Om levnadsnivå undersökningen. Stockholm: Allmänna förlaget; Johansson, Sten (1979): Mot en teori om social rapportering. Stockholm: Institutet för social forskning; Kawachi Ichiro & Kennedy Bruce P. (2006): The Health of Nations: Why Inequality is Harmful to Your Health? New York: New Press, 2006; Kawachi, Ichiro, Subramanian, S. V. & Kim, Daniel (2008): Social Capital and Health. New York: Springer.

Taulukko 7. Subjektiiivinen arvio omasta terveydentilasta koe- ja verrokkiryhmässä

	Terveydentila (%)	
	Koe	Verrokki
Erittäin hyvä	14,8	10,4
Hyvä	40,6	35,8
Kohtuullinen	30,0	36,0
Huono	10,1	13,2
Erittäin huono	4,1	4,0
Ei osaa sanoa	0,3	0,6
χ^2 , p-arvo	0,0073	

Kyselyssä arvioitiin myös tutkimukseen osallistuneiden omaa kokemusta siitä, miten on viime aikoina kyennyt keskittymään asioihin. Perustuloa saaneista 66,7 prosenttia ilmoitti kykenevänsä keskittymään joko hyvin tai erittäin hyvin (taulukko 8). Verrokkiryhmässä vastaava osuus oli noin 55,7 prosenttia. Tyydyttäväksi keskittymiskykyä koki joka neljäs (24,9 %) koeryhmässä ja hiukan alle kolmasosa (31,4 %) verrokkiryhmässä. Huonosti tai erittäin huonosti keskittymään koki kykenevänsä koeryhmästä alle joka kymmenes (8,2 %) ja verrokkiryhmästä noin 13 prosenttia. Koeryhmään kuuluneiden oma käsitys keskittymiskyvystään oli tilastollisesti erittäin merkitsevästi parempi kuin verrokkiryhmän.

Taulukko 8. Subjektiiivinen arvio siitä, miten hyvin on viime aikoina pystynyt keskittymään asioihin koe- ja verrokkiryhmässä

	Keskittymiskyky (%)	
	Koe	Verrokki
Erittäin hyvin	14,7	9,5
Hyvin	52,0	46,2
Tyydyttävästi	24,9	31,4
Huonosti	7,0	9,9
Erittäin huonosti	1,2	2,8
Ei osaa sanoa	0,2	0,2
χ^2 , p-arvo	0,0001	

Mielialan madaltumista voi kuvata se, ettei kykene nauttimaan asioista, joista ennen on saanut mielihyvää. Koeryhmässä noin neljäsosalla (24,7 %) ja verrokkiryhmässä yli joka kolmannella (33,8 %) oli tällainen kokemus viimeksi kuluneen vuoden aikana (taulukko 9). Kiinnostuksen menettäminen oli tilastollisesti merkitsevästi tavallisempaa verrokkiryhmässä kuin koeryhmässä.

Taulukko 9. Subjektiiivinen arvio kiinnostuksen menetyksestä mielihyvää tuottaneisiin asioihin viimeisen 12 kuukauden aikana koe- ja verrokkiryhmässä

	Menettänyt kiinnostuksensa ennen mielihyvää tuottaneisiin asioihin (%)	
	Koe	Verrokki
Kyllä	24,7	33,8
Ei	72,5	64,6
Ei osaa sanoa	2,7	1,6
χ^2 , p-arvo	0,0003	

3.4 Työmarkkina-asema

Osa-aikatyötä tehdään usein vastentahtoisesti, koska kokoaikatyötä ei ole tarjolla. Tällöin myös tulotaso jää tavoiteltua alhaisemmaksi. Koska perustulo nostaa tulotasoa, yhtenä perustulokokeilun kiinnostuksen kohteena oli selvittää, lisääntyykö osa-aikatyön tekeminen ja onko perustulolla vaikutusta ylipäänsä haluun tehdä osa-aikatyötä. Taulukosta 10 nähdään, että perustulon saajista oli kyselyhetkellä ansiotyössä 184 henkilöä: 31 prosenttia kyselyyn vastanneista koeryhmäläisistä. Heistä 70 eli enemmän kuin joka kolmas (38 %) oli osa-aikatyössä.

Verrokkiryhmässä 261 vastaajaa oli ansiotyössä kyselyhetkellä (25 % vastanneista) (taulukko 10). Heistä 79 eli 30 prosenttia oli osa-aikatyössä, mikä on jonkin verran vähemmän kuin koeryhmässä. Tilastollisesti merkitsevää eroa ryhmien välillä ei ole, joten perustulon vaikutusta osa-aikatyön tekemiseen ei voida todentaa luotettavasti ilman rekisteriaineiston analyysia.

Taulukko 10. Koko- ja osa-aikatyön tekeminen sekä halukkuus tehdä kokoaikatyötä osa-aikatyön sijaan koe- ja verrokkiryhmässä

	Jos palkansaaja, onko tällä hetkellä (%)	
	Koe	Verrokki
Osa-aikatyössä	38,0	30,3
Kokoaikatyössä	62,0	69,7
χ^2 , p-arvo	0,0870	
	Jos osa-aikatyössä, tekisikö mieluummin kokoaikatyötä (%)	
	Koe	Verrokki
Kyllä	68,6	58,2
Ei	31,4	41,8
χ^2 , p-arvo	0,1931	

Osa-aikatyötä tehneiltä vastaajilta kysyttiin, tekisivätkö he osa-aikatyön sijaan mieluummin kokoaikatyötä. Perustuloa saaneista 69 prosenttia ja verrokeista 58 prosenttia haluaisi kokoaikatyön osa-aikatyön sijaan (taulukko 10). Ryhmien välillä näyttäisi olevan jonkin verran eroa halukkuudessa ottaa vastaan kokoaikatyötä, mutta tilastollinen testaus ei pysty tätä luotettavasti osoittamaan. Se voi tosin tässä tapauksessa johtua vertailtavien ryhmien pienestä koosta.

Perustuloa saaneista 56 prosenttia uskoi työllistyvänsä seuraavan vuoden aikana, jos he olivat vastaushetkellä työttöminä tai nyt jäisivät työttömiksi (taulukko 11). Vastaava osuus verrokeilla on 45 prosenttia. Ero ryhmien välillä on tilastollisesti merkitsevä merkiten sitä, että perustulon saajien keskuudessa usko omiin työllistymismahdollisuuksiin on parempi kuin verrokeilla.

Taulukko 11. Subjektiiivinen arvio omista työllistymismahdollisuuksista koe- ja verrokkiryhmässä

	Arveleeko työllistyvänsä seuraavan 12 kuukauden aikana (%)	
	Koe	Verrokki
Kyllä	56,1	44,8
Ei	28,3	43,0
Ei osaa sanoa	15,5	12,2
χ^2 , p-arvo	<0,0001	

3.5 Toimeentulo

Taulukossa 12 on koe- ja verrokkiryhmään kuuluvien henkilöiden käsitys heidän kotitaloutensa toimeentulosta. Koeryhmästä 12,5 prosenttia ja verrokkiryhmästä 16,8 prosenttia kokee, että tuloilla on hyvin vaikea tulla toimeen. 26,1 prosenttia koeryhmästä ja 31,8 prosenttia verrokkiryhmästä kokee, että tuloilla on vaikea tulla toimeen. Vaikeaksi tai hyvin vaikeaksi toimeentulonsa kokeneiden osuus on koeryhmässä pienempi kuin verrokkiryhmässä. Erot koe- ja verrokkiryhmän välillä ovat tilastollisesti merkitsevät, ja eron tilastollinen merkitsevyys säilyy, kun taustekijät, muun muassa tulot, on otettu huomioon.

Taulukko 12. Subjektiiivinen arvio kotitalouden kyvystä tulla toimeen nykyisillä tuloilla koe- ja verrokkiryhmässä

	Kotitalouden tulot tällä hetkellä (%)	
	Koe	Verrokki
Tuloilla elää mukavasti	11,9	7,4
Tuloilla tulee toimeen	48,1	43,5
Tuloilla vaikeuksia tulla toimeen	26,1	31,8
Tuloilla hyvin vaikea tulla toimeen	12,5	16,8
Ei osaa sanoa	1,4	0,6
χ^2 , p-arvo	0,0002	

Pitkäkestoinen stressi vaikuttaa laaja-alaisesti sekä hyvinvointiin että toimintakykyyn¹⁵. Taloudellisten vaikeuksien on arvioitu olevan yksi vaikuttavimmista stressin aiheuttajista elämän aikana, ja taloudellisella stressillä on olennainen merkitys terveyserojen muodostumisessa eri tuloryhmien välillä.¹⁶ Perustulon ennakoitavuuden on puolestaan ajateltu helpottavan byrokratiasta ja toimeentulon epävarmuudesta johtuvaa stressiä.

¹⁵ Lazarus, R. S. (1999): Stress and emotion: A new synthesis. New York, NY, US: Springer Publishing Co.

¹⁶ Kahn, JR & Pearlin, LI (2006): Financial strain over the life course and health among older adults. J Health Soc Behav., 47:17–31.

Taulukko 13. Koettu stressi koe- ja verrokkiryhmässä

	Tunteeko nykyisin stressiä? (%)	
	Koe	Verrokki
Ei lainkaan	22,2	19,7
Vain vähän	32,6	25,9
Jonkin verran	28,7	29,1
Melko paljon	11,8	16,2
Erittäin paljon	4,8	8,8
Ei osaa sanoa	0,0	0,3
χ^2 , p-arvo	0,0005	

Taulukosta 13 ilmenee, että perustulosaaneet kokivat merkittävästi vähemmän stressiä kuin verrokkiryhmään kuuluvat. Perustuloryhmässä melko paljon tai erittäin paljon stressiä koki 17 prosenttia vastaajista ja verrokkiryhmässä 25 prosenttia vastaajista. Vastaavasti selvästi yli puolet perustulosaaneista (54,8 %) koki ei lainkaan tai vain vähän stressiä, kun taas verrokkiryhmässä vastaava luku oli 46 %.

3.6 Byrokratiakokemukset

Perustulon pitäisi lähtökohtaisesti vähentää sosiaaliturvajärjestelmän ”byrokraattisuutta”. Näin on muun muassa siksi, että perustuloon ei kuulu monia työttömyysetuuskien saamiseen liittyviä ehtoja, kuten velvoitetta rekisteröityä työttömäksi työnhakijaksi, se ei sisällä työttömyysetuuden jälkikäteisestä hakemisesta aiheutuvia maksuviiveitä eikä se edellytä yhtä laajaa informaation vaihtoa etuudensaajan ja -maksajan välillä, sillä sitä ei soviteta yhteen esimerkiksi työtulojen kanssa.

Perustulokokeilun arviointitutkimuksessa kysyttiin sekä koe- että verrokkiryhmään kuuluilta henkilöiltä, ovatko he viimeisen kahden vuoden aikana kokeneet sosiaalietujen saamiseen liittyvän liikaa byrokratiaa (taulukko 14). Lisäksi heiltä kysyttiin, helpottaisiko perustulo työn vastaanottamiseen liittyvää byrokratiaa.

Vastaajista suuri enemmistö oli sekä koe- että verrokkiryhmässä sitä mieltä, että heidän sosiaalietujensa saamiseen on liittynyt liikaa byrokratiaa viimeisen kahden vuoden aikana (taulukko 14). Koeryhmään kuuluvat henkilöt olivat verrokkiryhmäläisiä useammin sitä mieltä, että sosiaalietujen saamiseen ei liittynyt liikaa byrokratiaa (koeryhmässä 36 % vastaajista, verrokkiryhmässä 29 %). Silti 59 prosenttia koeryhmän vastaajista koki edelleen sosiaalietuksiin liittyvän liikaa byrokratiaa.

On kuitenkin hyvä huomioida, että kokeilun kohdeväestössä saadaan tyypillisesti työttömän perusturvaa täydentäviä etuuksia, kuten työttömyysturvan korotusosia, yleistä asumistukea ja toimeentulotukea, joita perustulo ei kokeilussa euromääräisesti korvannut. Myös rekisteritarkastelussa tehdyt havainnot Kelan työttömyysturvan, yleisen asumistuen ja perustoimeentulotuen saamisessa tapahtuneista muutoksista osoittavat, että kokeilu on käytännössä poistanut kohdeväestöltä vain osan sosiaalietujen saami-

seen liittyvästä byrokratiasta. Lisäksi on hyvä huomioida, että yleisesti hyvinvointivaltioiden sosiaaliturvaa koskevat tutkimukset osoittavat kansalaisten usein mieltävän hyvinvointivaltiot melko byrokraattisiksi¹⁷.

Taulukko 14. Näkemykset sosiaalietujen byrokraattisuudesta ja perustulon vaikutuksista työn vastaanottamiseen liittyvään byrokraattiaan koe- ja verrokkiryhmässä

	Jos ajattelette elämäenne viimeisen kahden vuoden aikana, koetteko, että sosiaalietujen saamiseen liittyy liikaa byrokraattia? (%)	
	Koe	Verrokki
Kyllä	58,9	67,8
Ei	35,5	28,6
Ei osaa sanoa	5,6	3,6
χ^2 , p-arvo	0,0009	
	Mitä mieltä olette seuraavasta väittämästä? Perustulo helpottaisi työn vastaanottamiseen liittyvää byrokraattia. (%)	
	Koe	Verrokki
Täysin eri mieltä	3,6	4,1
Jokseenkin eri mieltä	5,8	6,4
Ei samaa eikä eri mieltä	5,5	7,4
Jokseenkin samaa mieltä	24,1	35,1
Täysin samaa mieltä	57,2	37,3
Ei osaa sanoa	3,9	9,6
χ^2 , p-arvo	<0,0001	

Vastaajista suuri enemmistö oli sekä koe- että verrokkiryhmässä jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että perustulo helpottaisi työn vastaanottamiseen liittyvää byrokraattia (taulukko 14). Koeryhmään kuuluvat olivat tätä mieltä useammin (osittain ja täysin samaa mieltä olevia yhteensä 81 %) kuin verrokkiryhmään kuuluvat (72 %).

Koeryhmään kuuluvat osasivat ottaa hieman useammin kantaa väitteeseen kuin verrokkiryhmään kuuluvat (taulukko 14). Koeryhmään kuuluvat henkilöt uskoivat myös voimakkaammin kuin verrokkit siihen, että perustulo helpottaisi työn vastaanottamista: myönteisesti perustuloon suhtautuvista vastaajista täysin samaa mieltä väitteen kanssa oli suhteellisesti useampi kuin verrokkiryhmässä.

3.7 Suhtautuminen perustuloon

Suomessa on tehty jonkin verran tutkimusta perustulon kannatuksesta. Yleiskysymyksellä siitä, kannattaako vastaaja perustuloa vai ei, on mitattu jopa noin 70 prosentin

¹⁷ Svallfors, Stefan (2010): Public attitudes. Julkaisussa Francis Castles (toim.): The Oxford handbook of the welfare state. New York/Oxford: Oxford University Press.

kannatuslukuja¹⁸. Kun vastaajille kerrotaan perustulon rahoittamiseksi tarvittavat muutokset tuloverotukseen, laskee kannatus huomattavasti¹⁹. Vuonna 2017 tehdyissä kannatusmittauksissa perustulon kannatus on vaihdellut 40 prosentin ja 80 prosentin välillä²⁰. Mielipidetutkimusten tuottamat kannatusluvut riippuvat herkästi kysymyksen sanamuodosta ja annetusta perustulomallista (perustulon taso, rahoitusmalli jne.).

Perustulokokeilun arviointitutkimuksessa kysyttiin perustulon kannatusta ja näkemyksiä perustulosta sekä koe- että verrokkiryhmään kuuluvilta henkilöiltä. Yleisesti kysyttiin, pitäisikö perustulo ottaa käyttöön pysyvänä sosiaaliturvan muotona Suomessa (taulukko 15). Lisäksi kysyttiin tarkemmin, tekisikö perustulo työn vastaanottamisesta taloudellisesti nykyistä kannattavampaa ja yritystoiminnan aloittamisesta nykyistä helpompaa.

Taulukko 15. Näkemykset perustulosta koe- ja verrokkiryhmässä

	Perustulo tekisi työn vastaanottamisen taloudellisesti kannattavammaksi (%)		Perustulo helpottaisi oman yritystoiminnan aloittamista (%)		Perustulo tulisi ottaa käyttöön pysyvänä sosiaaliturvan muotona koko Suomessa (%)	
	Koe	Verrokki	Koe	Verrokki	Koe	Verrokki
Täysin eri mieltä	2,7	3,3	4,1	9,3	3,8	4,0
Jokseenkin eri mieltä	2,6	5,2	5,3	5,1	3,1	5,3
Ei samaa eikä eri mieltä	2,7	5,9	5,8	7,2	4,3	6,7
Jokseenkin samaa mieltä	20,6	33,7	21,7	23,8	19,6	26,0
Täysin samaa mieltä	68,4	42,4	50,5	39,4	65,2	49,3
Ei osaa sanoa	2,9	9,5	12,6	15,3	4,1	8,8
χ^2 , p-arvo	<0,0001		<0,0001		<0,0001	

Vastaajista suuri enemmistö oli sekä koe- että verrokkiryhmässä jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että perustulo tekisi työnteosta nykyistä kannattavampaa (taulukko 15). Lisäksi koeryhmään kuuluvat pitivät perustuloa kannustavampana useammin (89 %) kuin verrokkiryhmään kuuluvat (76 %). Vastaavasti enemmistö haastatelluista katsoi, että perustulo helpottaisi oman yritystoiminnan aloittamista: koeryhmässä 72 prosenttia ja verrokkiryhmässä 63 prosenttia vastaajista.

Koeryhmään kuuluvista vastaajista 85 prosenttia oli joko jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että perustulo tulisi ottaa Suomessa käyttöön pysyvänä sosiaaliturvan muotona. Vertailuryhmässä tätä mieltä oli 75 prosenttia vastaajista (taulukko 15).

Suhteellisesti suurempi osuus vastaajista osasi sekä koe- että verrokkiryhmässä ottaa kantaa väitteeseen työn vastaanottamisen kannattavuudesta kuin väitteeseen yritystoiminnan helppoudesta (taulukko 15). Koeryhmään kuuluvat osasivat kuitenkin ottaa

¹⁸ <http://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/2759>

¹⁹ <http://tutkimusblogi.kela.fi/arkisto/2942>

²⁰ <http://foresight.fi/ville-veikko-pulkka-perustulon-kannatus-suomessa-20-80-prosenttia/>

kumpaankin väitteeseen useammin kantaa kuin verrokkiryhmään kuuluvat. Koeryhmään kuuluvat henkilöt olivat myös voimakkaampia mielipiteissään: koeryhmässä myönteisesti perustuloon suhtautuvista vastaajista oli täysin samaa mieltä kunkin väitteen kanssa suhteellisesti useampi kuin verrokkiryhmässä.

4 Yhteenvedo

Olli Kangas, Minna Ylikännö

Käsillä olevassa julkaisussa raportoimme Suomen perustulokokeilun alustavat tulokset. Kelan ja STM:n välisen sopimuksen mukaisesti raportoimme tässä ensimmäisessä tulosraportissa perustulokokeilun vaikutuksista työllisyyteen ja hyvinvointiin. Tulosten raportointi perustuu koe- ja verrokkiryhmien väliseen vertailuun ja erojen tilastolliseen testaukseen.

Tulokset ovat alustavia siinä mielessä, että rekisteritiedot kattavat tässä vaiheessa vain kokeilun ensimmäisen vuoden 2017. Näin ollen emme pysty analysoimaan kokeilun työllisyys- ja muita käyttäytymisvaikutuksia koko kokeiluaikalta. Näihin kysymyksiin palataan vuoden 2020 aikana julkaistavissa erillisraporteissa.

Kyselytutkimus kattaa molemmat kokeiluvuodet 2017–2018. Rekistereiden yhdistäminen kyselyyn antaa mahdollisuuden vakioida myös sellaisten tekijöiden vaikutukset, joita pelkän kyselyn perusteella ei voi vakioida. Näin saamme luotettavimmat tulokset. Rekisteriaineiston analyysin mukaan perustuloa saaneet eivät ensimmäisen kokeiluvuoden aikana työllistyneet verrokeita paremmin tai huonommin, eikä ryhmien välillä tässä suhteessa ollut tilastollisesti merkitseviä eroja. Avoimilla työmarkkinoilla työskennelty aika vuonna 2017 oli perustuloa saaneilla keskimäärin puoli päivää pitempi kuin verrokkiryhmällä. Ansiotulojen saaminen avoimilta tai tuetuilta työmarkkinoilta oli perustuloa saaneiden ryhmässä prosenttiyksikön verran yleisempää kuin verrokkiryhmässä. Sen sijaan palkka- ja yrittäjätulot olivat koeryhmässä keskimäärin 21 euroa pienemmät kuin verrokkiryhmässä.

Sen sijaan ryhmien välillä oli eroja, kun tarkastellaan Kelan maksamia sosiaaliturvatuksia. Koska perustulon tarkoitus oli korvata Kelan maksamat työttömyysetuudet, ei ole yllättävää, että verrokkiryhmässä Kelan peruspäivärahan tai työmarkkinatuen saaminen oli yleisempää kuin perustuloa saaneilla. Myös toimeentulotuen ja sairauspäivärahan saamisessa oli ryhmien välillä eroja. Perustuloa saaneille näitä etuuksia maksettiin vähemmän. Sen sijaan asumistuessa ei ollut eroja.

Kyselytutkimuksen mukaan perustuloa saaneiden hyvinvointi oli juuri ennen kokeilun päättymistä selvästi korkeammalla tasolla kuin verrokkiryhmän hyvinvointi. Koeryhmään kuuluneet kokivat merkittävästi vähemmän terveyteen, stressiin, mielialaan ja keskittymiseen liittyviä ongelmia kuin verrokkiryhmään kuuluneet. Perustuloa saaneet myös luottivat tulevaisuuteensa ja omiin yhteiskunnallisiin vaikutusmahdollisuuksiinsa merkittävästi verrokkiryhmää enemmän. Yleistetyssä luottamuksessa eli luottamuksessa toisiin ihmisiin ero oli samansuuntainen, mutta pienempi. Luottamuksessa yhteiskunnallisiin instituutioihin, kuten oikeuslaitokseen ja poliisiin, ei ryhmien välillä ollut juurikaan eroa. Sen sijaan perustuloa saaneet luottivat poliitikkoihin vertailuryhmää merkittävästi enemmän.

Siitä huolimatta, että rekisteriaineistossa ei havaittu eroja kahden ryhmän työllisyydessä, kyselyssä kokeiluryhmä uskoi verrokeita voimakkaammin omaan työllistymiseensä ja vastasi perustulon pienentävän sosiaaliturvaan ja työn hakemiseen liittyvää byrokratiaa sekä edesauttavan oman yritystoiminnan perustamista. Kaiken kaikkiaan perustuloa saaneiden näkemys itse perustulosta oli merkittävästi positiivisempi kuin verrokkiryhmässä, jossa tuki siinäkin perustulon kannatus oli suurta.

Rekisteritutkimuksen perusteella koe- ja verrokkiryhmän välillä ei ollut eroa, mitä tulee työllistymiseen. Sen sijaan kyselytutkimuksen tulokset osoittivat, että ryhmien välillä on merkittäviä eroja hyvinvoinnin eri alueilla. Tulokset eivät suinkaan ole ristiriitaisia. Vaikka perustulolla ei olisi minkäänlaisia työllisyysvaikutuksia puoleen tai toiseen, sillä voi tästä huolimatta olla merkittäviä hyvinvointivaikutuksia, mihin tämänkin tutkimuksen tulokset viittaavat.

Tässä raportissa esitetyt tulokset ovat monilta osin alustavia, eikä niiden pohjalta ole syytä tehdä pidemmälle meneviä johtopäätöksiä perustulokokeilun vaikutuksista työllisyyteen ja hyvinvointiin. Kokeilun todelliset vaikutukset voidaan luotettavasti raportoida vasta kun kaikki arviointitutkimuksen aineistot – rekisterit, kyselyt, haastattelut ja niiden erilaiset yhdistelmät – on perusteellisemmin analysoitu, ja kokeilua rajoittaneiden poliittisten, institutionaalisten ja aikataulullisten reunaehtojen vaikutukset on arvioitu. Tällöin voidaan sanoa myös jotain luotettavampaa siitä, millaisia vaikutuksia perustulon käyttöönotolla voisi olla yksilöiden työmarkkinakäyttäytymiseen ja hyvinvointiin suomalaisessa yhteiskunnassa.

JULKAISUJEN LATAAMINEN:
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISSN 2242-0037 (PDF)
ISBN 978-952-00-4034-5 (PDF)